

Tragédiák térsegein

Paul Lendvai:
HONNAN – HOVÁ?

PESTI SZALON

LENDVAI könyve jól írja, rosszul vagyont esztve: innen a sok is- átfedés. A sok izga- men az unalom.

gy dehogyan van szerkesztve. A szerző e tisztességes akart len- kodott az eredeti közle- változatlanságához. Így

olyan realista politikai atlaszt raj- zol, amelyet csak a szomorúság szigorú palástolása különböztet meg a pesszimiztától. Nem re- keszti el, de nem is hosszabbítja meg a képzeletbeli jövő-térbe gondolatmeneteit; úgy tetszik, undorodik az apokaliptikus esé- lyektől, amelyek barátságos és polemikus írásaiból egyaránt ki-

Franz Vranitzky kancellárral, 1993-ban

MIT ír?

Ormos Mária

FOTÓ: SZANDELSZKY BÉLA

Most adtam le egy tanulmányt, melynek címe Németország és Ausztria–Magyarország viszonya, alcíme pedig: Az új Mitteleurópa, 1917–1918. Készen vagyok egy másikkal is, ami szinte kis könyvnyi terjedelmű, amely az európai nemzetközi viszonyok történetét foglalja össze, az első világháború kezdetétől a második világháború végéig. A legnagyobb szabású munka, amiben – többekkel együtt – benne vagyok, egy Európa-történet a francia forradalomtól napjainkig. En ezen belül a XX. század egy részét csinálom, és még távolról sincs befejeve. Ennek a műnek az a sajátossága, hogy minden kis ország benne lesz.

Az érinthetetlen

Ancsel Éva: AZ ÉLET MINT ISMERETLEN TÖRTÉNET

ATLANTISZ

SZEMÉLYES kötöttségem egyértelmű. Évtizedek óta ismerem. Tudós- és tanáregyéniségét. Írásainak kisugárzását, előadásai- nak szuggesztivitását. Elvászta- hatatlan a kettő. Azt hiszem, tu- dományos életműve is tanári élet- művéből lett. A – szerényen fo- galmazva – segíteni, nagyzolva fogalmazva megváltani akaró szó erejéből. Két éve vesztettük el. Én személyesen is elvesztettem. Soraim emléksorok. Utolsó, befe- jezetlen könyve üresen maradt lapjaira. Nem lehetnek tárgyla- gosak. Nem is igen törekednek rá.

Mindössze százhat oldal. Eb- ből alig hatvan a fennmaradt és rekonstruált szöveg. Tizenhárom a függelékebe került szövegvari- áns. A többi az egyik legjobb ta- nútvány, a kötetet is összeállító Tengelyi László tudós bevezető- je. Ebből tudhatjuk: a töredék a korábbi etikai trilógiát közvetle- nül folytatja. Írás az éthoszról, Éthosz és történelem, Etikai ta- nulmány a tudásról és a nem-tu- dásról. Meg hozzátehetjük: köz- vetetten az emberről szóló neve- zetes „bekezdéseket”. Ha jól szá- molom, négy kötetben. És persze ezek teoretikus testvéreit is, az ember mértékéről vagy mérték- hiányáról és az aszimmetrikus emberről szóló kismonográfiákat. Eddig is tudtam, de most látom

igazán tisztán. Szervesen, cáfol- hatatlan belső logikával építkező életmű. Lineárisan folytat gondo- latmeneteket. És koncentrikusan tér vissza hozzájuk. Mindegyik kötet a kettős. Fogalmazza az élet- mű summját. Fogalmazza a leg- újabb eredményt. Mindegyikben az egész gondolati dráma. De csak az egészben látszik minden árnyalat. Nem ért a végére. A ha- lál tette ki – menet közben – a megfellebbezhetetlen pontot. Érezte a veszedelmet. Mutatják az egymást egyre gyorsabb rit- musban folytató kötetek. Ahogy versenyt futott az idővel. Mert maga akarta kitenni a pontot.

Nehéz írni a kötet alapgondola- táról. Mert éppen csak sejlik az iránya, amerre menni akar. Mert éppen csak a cövekeket rakja le, amelyekkel körülhatárol valamit. Egy dolog azonban világos. Most is a személyiség integritásáról van szó. Az én érinthetlenségé- ről. Csak más nézőpontból, mint korábban. Az élet értelmezhetősé- ge vagy értelmezhetetlensége és az ember átlátszósága vagy át- látszatlansága felől. Ebből nő ki a gondolatmenet kétszeres parado- xona. Az egyik az élet utólagos értelmezhetősége. Hogy csak a végén, a vége felől magyarázha- tó. Nem mint a művészi alkotás, amely a vége, a kívánt kifejtet fe-

lől komponált. De mint az ismer- tetlen történet, amely a vége, a nem kívánt kifejtet felől egész. A másik az ember jótékony átlát- szatlansága. Hogy védekezni tud a megismerhetőség kiszolgálta- tottsága ellen. Átlátszatlan má- soknak. Hogy érinthetetlen ma- radjon a külső agresszióknak. Át- látszatlan önmagának. Hogy érinthetetlen maradjon a belső önmarcangolásnak. Mert szüksé- ge van rá az ismeretlen történet- ben. Hogy létrehozassa vagy megvédhesse énjét. Ami egyedül az övé. És csak ez az övé.

Itt van vége. Kényszerűen a könyvnek, életnek, életműnek. Szomorúan befejezetlen. Mégis egész. Mert megkapó a műfaji egysége. A vallomások érintettség filozofiko-lírai közegében. Nem ismerek gondolati életművet, amelyen ennyire rajta az egyéni életút hitelesítő bélyege. Nem ismerem egyéni életutat, amelyből ennyi öltött alakot a gondolati életmű kérdőjeleiben. Csak rá jel- lemző egység. Személyes lírai- sággal áthatott bölcsélet. Bölcsel- eti alapotlansággal megfogalma- zott líra. Ebben rejlik maradandó egyszerűsége. Innen indulhat min- den későbbi magyarázat.

POSZLER GYÖRGY

114 oldal, 455 Ft